

UNDERHÅLLS- OCH ÅTGÄRDSPROGRAM

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM 2012 – DNR 2012:031

Trädgårdstorp, Botkyrka hembygdsgille

Trädgårdstorp, Botkyrka hembygdsgille
Botkyrka socken
Botkyrka kommun
Södermanland
2012

Hedvig Bellberg

SAMMANFATTNING

Hembygdsgårdarna är betydelsefulla förmedlare av lokala byggnadstraditioner. Oavsett ålder, om gårdarna utgörs av en samling byggnader från socknens alla hörn eller står på ursprunglig plats, har de i många fall behållit en ålderdomlig och ursprunglig prägel. I egenskap av tillgänglig plats för allmänheten utgör dessutom hembygdsgårdarna för många en viktig mötesplats och inspirationskälla med tydlig närvaro av historien.

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är en ambition att bidra till skapandet av en varaktig grund för Stockholms läns hembygdsgårdars bevarande och fortlevnad. Genom att producera ett effektivt verktyg för underhållet av landskapets hembygdsgårdar, är avsikten att underlätta för framtida insatser och samarbeten. Förhoppningen är också att ökad uppmärksamhet skall leda till ett ökat intresse bland såväl allmänheten som berörda organisationer och myndigheter.

Föreliggande underhålls- och åtgärdsprogram har tagits fram i samarbete mellan Länsmuseet Gävleborg och Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund genom finansiering av Landstingets TRU-nämnd (Tillväxt och regional Utveckling). Projektledare inom Stockholms län är Stockholms läns museum och samarbetspartners är Stockholms läns hembygdsförbund och Stockholms läns hembygdsföreningar. Projektet drivs genom finansiering av kulturmiljövårdsbidrag förmedlat av Länsstyrelsen i Stockholms län.

Ansvarig för utformningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet är Ulrika Olsson, antikvarie och projektledare vid Länsmuseet Gävleborg. Modifieringar för anpassning till Stockholms län har utförts av Hedvig Bellberg, bebyggelseantikvarie och projektledare vid Stockholms läns museum.

Fältarbetet och slutförandet av programmet samt fotografering har utförts av Hedvig Bellberg. Projektet påbörjades under 2011 då 10 av Stockholms läns hembygdsgårdar utrustades med var sitt program. Projektet fortsatte under 2012 då program upprättades för ytterligare 20 av Stockholms läns hembygdsgårdar.

Med förhoppningen att byggnaderna får fortsätta att inspirera och berätta sin historia under en lång tid framöver önskas ni lycka till med det fortsatta arbetet med ert underhålls- och åtgärdsprogram.

Hedvig Bellberg

Stockholm 2012-11-30

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

Del 1

1.1	INLEDNING	3
1.1.1	Syfte	3
1.1.2	Omfattning och avgränsningar	3
1.1.3	Revidering och utökning	4
1.1.4	Gällande lagstiftning	5
1.1.5	Fastighetsuppgifter och försäkringar	6
1.1.6	Hembygdsföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning	6
1.2	KÄLLOR	7
1.3	HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK	7
1.4	KULTURHISTORISK BETYDELSE	7

Del 2

2.1	BYGGNADSINVENTERING	8
2.1.1	Begrepp och definitioner	8
2.1.2	Situationsplan	8
2.2	BYGGNADSBEKRIVNING	14
2.2.1	Begrepp och definitioner	14
2.2.2	Byggnad 1 Trädgårdstorp	14
2.2.3	Byggnad 2 Smedjan	15
2.2.4	Byggnad 3 Lilla logen/Lagerbyggnaden	15
2.2.5	Byggnad 4 Oxbåset	15
2.2.6	Byggnad 5 Redskaps- och vedboden	16
2.2.7	Byggnad 6 Gräsklipparboden och Biboden/Redskapsboden	16
2.2.8	Byggnad 7 Kaffestugan	16
2.2.9	Byggnad 8 Museet	17
2.2.10	Byggnad 9 Marknadsbodarna	17
2.2.11	Byggnad 10 Korvkiosken	17
2.2.12	Byggnad 11 Mor Annas stuga/Högbrink	18
2.2.13	Byggnad 12 Gula paviljongen	18
2.2.14	Byggnad 13 Båtsmanstorp	18
2.2.15	Byggnad 14 Logen	19
2.2.16	Byggnad 15 Jordkällaren	19

Del 3

3.1	SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG	20
3.1.1	Begrepp och definitioner	20
3.1.2	Byggnad 1 Trädgårdstorp	21
3.1.3	Byggnad 2 Smedjan	22
3.1.4	Byggnad 3 Lilla logen/Lagerbyggnaden	23
3.1.5	Byggnad 4 Oxbåset	24
3.1.6	Byggnad 5 Redskaps- och vedboden	25
3.1.7	Byggnad 6 Gräsklipparboden och Biboden/Redskapsboden	26
3.1.8	Byggnad 7 Kaffestugan	27
3.1.9	Byggnad 8 Museet	28
3.1.10	Byggnad 9 Marknadsbodarna	29
3.1.11	Byggnad 10 Korvkiosken	30
3.1.12	Byggnad 11 Mor Annas stuga/Högbrink	31
3.1.13	Byggnad 12 Gula paviljongen	32
3.1.14	Byggnad 13 Båtsmanstorp	33
3.1.15	Byggnad 14 Logen	34
3.1.16	Byggnad 15 Jordkällaren	35
3.2	GENOMFÖRANDE	36
3.2.1	Checklista	36
3.2.2	Åtgärdslista	36

3.2.3	Check- och åtgärdslistornas tillämpning.....	37
3.3	UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD	38
3.3.1	Rådgivning	38
3.3.2	Projektering	38
3.3.3	Finansiering	38

1.1 INLEDNING

1.1.1 Syfte

Huvudsyftet med detta underhålls- och åtgärdsprogram är att hembygdsgille ska få ett användbart och effektivt verktyg för bevarandet av sina byggnader. Med programmet blir det lätt att överblicka, planera och kostnadsberäkna kommande vård och underhåll och genom dokumentationen av utförda arbeten skapas ett värdefullt referensmaterial för framtiden.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall användas för årlig kontroll enligt medföljande checklista för att kartlägga eventuella skador och underhållsbehov. När åtgärd av en skada eller normalt underhåll bedömts krävas noteras detta i programmets åtgärdslista. På detta sätt sammanställs byggnadernas behov lättöverskådligt och planeringen av arbetet kan göras. Syftet med programmet är således också att skapa utrymme för genomtänkta åtgärder med lämpliga material och metoder, i samarbete med kunniga hantverkare och antikvariska myndigheter.

Ett tredje syfte är att uppmärksamma hembygdsgårdarna och bidra till att skapa en varaktig grund för deras fortlevnad.

Tillämpningen av underhålls- och åtgärdsprogrammet kan bildligt talat jämföras med en trestegsraket. I ett första steg framställs ett program för den specifika hembygdsgården av Stockholms läns museum. I detta ingår en skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag. I nästa steg används programmet för kontinuerliga kontroller av hembygdsgårdens byggnader, vilka ligger till grund för planeringen av framtida åtgärder. Detta arbete utförs av hembygdsgillet. Det tredje och sista steget är utförandet av åtgärderna. Detta görs av anlitade hantverkare eller av hembygdsgillet själv.

Skadeinventeringen som utförs av länsmuseet, är en engångsinsats med avsikt att fungera som utgångspunkt för gillet fortsatta arbete på egen hand. Programmet skall även fungera som referensmaterial vid myndighetskontakter samt upplysa om gällande lagstiftning med mera. Det är väsentligt att programmet behåller sin ursprungliga struktur för att förbli begränsat och lättanvänt. Av den anledningen skall inte dokument infogas som inte är av betydelse för programmet.

Ett exemplar av underhålls- och åtgärdsprogrammet skall finnas hos Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsgillessammanslutning, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län. Detta för att öka medvetenheten om hembygdsgårdarnas behov samt underlätta kommunikationen och tillhandahålla ett väl genomarbetat underlag för beslut.

1.1.2 Omfattning och avgränsningar

Underhålls- och åtgärdsprogrammet är avsett att tillämpas på hembygdsgårdens byggnader och deras fasta inredning. Lösa inventarier och tillhörande mark berörs därför inte av programmet. Samtliga byggnader som tillhör hembygdsgillet vid besiktningstillfället ingår liksom tillkomna byggnader vid framtida revideringar.

Programmet inriktar sig på skador och behov av teknisk art och utelämnar därför närmare studier av kultur- och stilhistorik. Programmet är också direkt kopplat till en specifik

hembygdsgård och ställs inte i relation till andra hembygdsgårdar. Närmare analyser av byggnadernas ålder, historia och tidigare utseende utelämnas likaså.

Besiktningen av byggnaderna görs okulärt, vilket gör att dolda konstruktioner såsom panelklätt timmer, inbyggda takkonstruktioner och dolda installationer inte redovisas. Detta kräver omfattande undersökningar och görs i samband med eventuella åtgärder. Reservation för framtida skador måste således lämnas, liksom framtida naturligt slitage som inte redovisas. Med hjälp av *Checklistan* skall dock föreningen själv kunna upptäcka skador och behov innan akuta åtgärder blir nödvändiga. Återkommande revideringar av programmet krävs likaså för att programmet skall förbli aktuellt. Plan för revidering presenteras under kapitel 1.1.3.

Underhålls- och åtgärdsprogrammet skall inte fungera som underlag för projektering av planerade arbeten. Avsikten är att programmet skall användas för att upptäcka skador och behov vilka därefter projekteras och åtgärdas. Åtgärdsförslagen i skadeinventeringen skall tolkas som direktiv vilka kräver ytterligare undersökningar när arbetet väl skall utföras. Dessa avgränsningar måste finnas då programmet skall förbli aktuellt över en längre tid. Skador och behov förändras med tiden och kan därför kräva olika åtgärder beroende på när arbetet utförs. Av den anledningen måste alla arbeten föregås av en projektering med en undersökning av den aktuella skadan och förslag på vidare åtgärder.

1.1.3 Revidering och utökning

För att hålla underhålls- och åtgärdsprogrammet aktuellt under lång tid måste återkommande revideringar göras. Revidering av enskilda delar av programmet skall göras då betydande förändringar skett. Exempel på sådana förändringar kan vara tillkomsten av ytterligare en byggnad, avförandet av en befintlig byggnad genom brand eller försäljning, ombyggnad, nya funktioner i byggnaderna, förändringar i gällande lagtexter, förändringar i hembygdsgårdens användning och målsättning med mera.

Om inga betydande förändringar sker skall underhålls- och åtgärdsprogrammet revideras av en antikvarie eller någon med antikvarisk kompetens vart 10:e år. Revideringen omfattar då i huvudsak programmets del 3 med dess skadeinventering och tillhörande åtgärdsförslag. Övriga delar av programmet skall studeras och uppdateras i de avseenden som kräver det. Avsikten är dock inte att programmet skall arbetas om, utan fortsätta att fungera i sin grundutformning med nödvändiga förändringar. Ifyllda check- och åtgärdslistor skall behållas som referensmaterial vid framtida arbetsinsatser.

Om en utökning av programmet blir aktuell skall de nytillkomna delarna följa programmets grundstruktur. I samband med detta bör Stockholms läns museum eller annan antikvarisk expertis kontaktas för att hjälpa till med byggnadsinventeringen och byggnadsbeskrivningen, samt eventuell skadeinventering med tillhörande åtgärdsförslag.

När en revidering är genomförd skall följande tabell fyllas i med *Datum, Revideringen eller utökningens omfattning* samt signeras av *Ansvarig*. Kopior av de sidor revideringen omfattar skall sedan skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdslänsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholms län.

Datum	Revidering eller utökning omfattar	Ansvarig

1.1.4 Gällande lagstiftning

En mängd lagar och förordningar reglerar Sveriges bebyggelse och dess omkringliggande marker. I lagarna ryms även bestämmelser för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer eller områden. Lagar och förordningar som är av vikt att känna till för hembygdsföreningarnas verksamhet följer nedan.

Plan- och bygglagen

All befintlig bebyggelse i Sverige berörs av *Plan- och bygglagen*, PBL, som regleras av kommunernas byggnadsnämnder. För en rad byggåtgärder krävs särskilt tillstånd, bygglov, som omfattar lokalisering, yttre utformning och användning. Tekniska egenskaper som inte kräver bygglov behandlas i samband med en bygganmälan. Det är viktigt att undersöka om bygglov eller bygganmälan behöver göras, varför kommunen bör kontaktas vid åtgärder på eller förändringar av en byggnad.

I PBL:s 8 kap. *Krav på byggnader m.m.* finns flera paragrafer som bland annat behandlar äldre kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Normalt berörs hembygdsgårdarna alltid av 13§ såsom kulturhistoriskt särskilt värdefulla, men givetvis även av de övriga.

13§ En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

14§ Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4§ i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

17§ Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att hänsyn tas till byggnadens karaktärsdrag och tar tillvara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Lag om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.

I andra kapitlet i *Lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.*, BVL, behandlas nio tekniska egenskapskrav. Dessa gäller byggnader som ska uppföras eller befintlig bebyggelse som ska ändras. Bland kraven ryms bl.a. *bärförmåga, stadga och beständighet och lämplighet för avsett ändamål*. Som andra punkt finns *säkerhet i händelse av brand*. Punkten rymmer allt från utrymningssäkerhet och skydd mot brands uppkomst till skydd mot brandspridning mellan byggnader och räddningspersonalens säkerhet. De tekniska

egenskapskraven skall iakttas med beaktande av de varsamhetskrav som finns i 8 kap. PBL. Detta innebär att för äldre kulturhistorisk värdefull bebyggelse ska kraven uppfyllas men det kan ske med hänsyn till kraven på varsamhet.

Kulturminneslagen

I *Kulturminneslagen*, KML, finns bestämmelser om ortnamn, fornminnen, byggnadsminnen, kyrkor samt om utförsel och återlämnandet av kulturföremål. Det är länsstyrelsen som har tillsyn över kulturminnesvården i länet medan Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet.

I 3 kap. behandlas byggnadsminnen:

1§ En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I samband med byggnadsminnesförklaringen upprättar länsstyrelsen skyddsbestämmelser för att ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

1.1.5 Fastighetsuppgifter och försäkringar

Hembygdsgården har en grundförsäkring genom hembygdsföreningen med försäkringsnummer 3012400. Alla större byggnader på hembygdsgården är försäkrade genom Bygdegårdarnas Riksförbund, detta gäller Logen, Båtsmanstorpet Slätten, Trädgårdstorp, Högbrink samt Museet, med försäkringsnummer 3011523. Dessutom har bodar och uthus en separat försäkring.

1.1.6 Hembygdsföreningens målsättning och hembygdsgårdens användning

Kulturell och museal verksamhet bedrivs i Gillets regi. Antalet besökare per år är ca 1500, med undantag av vid midsommarfesten som ofta besöks av omkring 3000 personer. Gillet anordnar midsommarfest, vår- och höstmarknader med olika teman, julmarknad och valborgsfirande.

Gillet har egen verksamhet med folkdans, slöjd och olika hantverkskurser.

Torpinventering bedrivs och läggs upp i Bygdeband.

Vecka 38 är Tullinges skolbarn klass 4 inbjudna till ”barndagar”

1.2 KÄLLOR

- Allmänna uppgifter om hembygdsföreningen har sammanställts av Hedvig Bellberg, med stöd av hembygdsföreningens uppgifter. Situationsplan har hämtats från FMIS, Riksantikvarieämbetet 2012-11-30 (kapitel 2.1.2).
- Uppgifter om hembygdsföreningens fastigheter, försäkringar samt föreningens användning av och målsättning med hembygdsgården är sammanställda av hembygdsföreningen genom Christina Lindé för föreningen (kapitel 1.1.5, 1.1.6, 1.3).
- Samtliga bilder är tagna av Hedvig Bellberg, Stockholms läns museum under 2012 och finns registrerade i museets arkiv (kapitel 2.1.2 samt försättsblad).

1.3 HEMBYGDSFÖRENINGENS HISTORIK

Botkyrka hembygdsförening bildades 1949 med målsättning att främja bygdekultur och folkdans inom kommunen. 1961 inköptes Trädgårdstorp, som sedan dess ägs och förvaltas av hembygdsföreningen.

Ursprungstorpets Trädgårdstorp är från 1600-talet och var torp under Tullinge gård. De andra byggnaderna är flyttade till platsen från andra delar av Botkyrka. "Logen", f.d. godsmagasin från Tullinge station, används som samlings- och festlokal. Det flyttades och uppfördes 1966 och ombyggdes 2000. Båtsmanstorpets Slätten, från ca 1680, kom från Tumba och invigdes på platsen 1970. Smedjan är uppförd efter 1700-talsmodell och invigdes 1971. Högrink flyttades från Tumba och invigdes 1978. Byggnaden används som vävstuga, och för medlemsverksamhet.

Stolpladan som brändes ner, ersattes 2002 av en byggnad som används som museum. I övrigt finns Marknadsbodar, en kaffestuga, en paviljong, en lada som innehåller diverse verktyg och maskiner av museal karaktär, en vedbod och en gräsklipparbod.

1.4 KULTURHISTORISK BETYDELSE

Hembygdsvården har en viktig historia i det moderna svenska samhället. Som en motvikt till det växande industrisamhället började intresset för den traditionella allmogekulturen att växa sig stark under slutet av 1800-talet. Friluftsmuseer skapades med Skansen i spetsen och på landsbygden startades de hembygdsföreningar som i förlängningen skulle bilda Samfundet för hembygdsvård 1916. Den stora uppgiften då var att rädda allmogens byggnader och föremål vilket resulterat i stora samlingar med omfattande kulturvärden runt om i landet. Det medvetna insamlandet från hemsocknen har medfört att det idag finns byggnader, föremål och arkiv hos hembygdsföreningarna med mycket stora värden för den lokala historien. I ett nationellt perspektiv utgör de också en viktig grund för jämförelser, kartläggning och forskning. Med sin goda tillgänglighet utgör de populära platser för midsommarfirande, skolbesök, marknader och andra arrangemang, och som förmedlare av lokala byggnadstraditioner en kunskaps- och inspirationskälla för allmänheten.

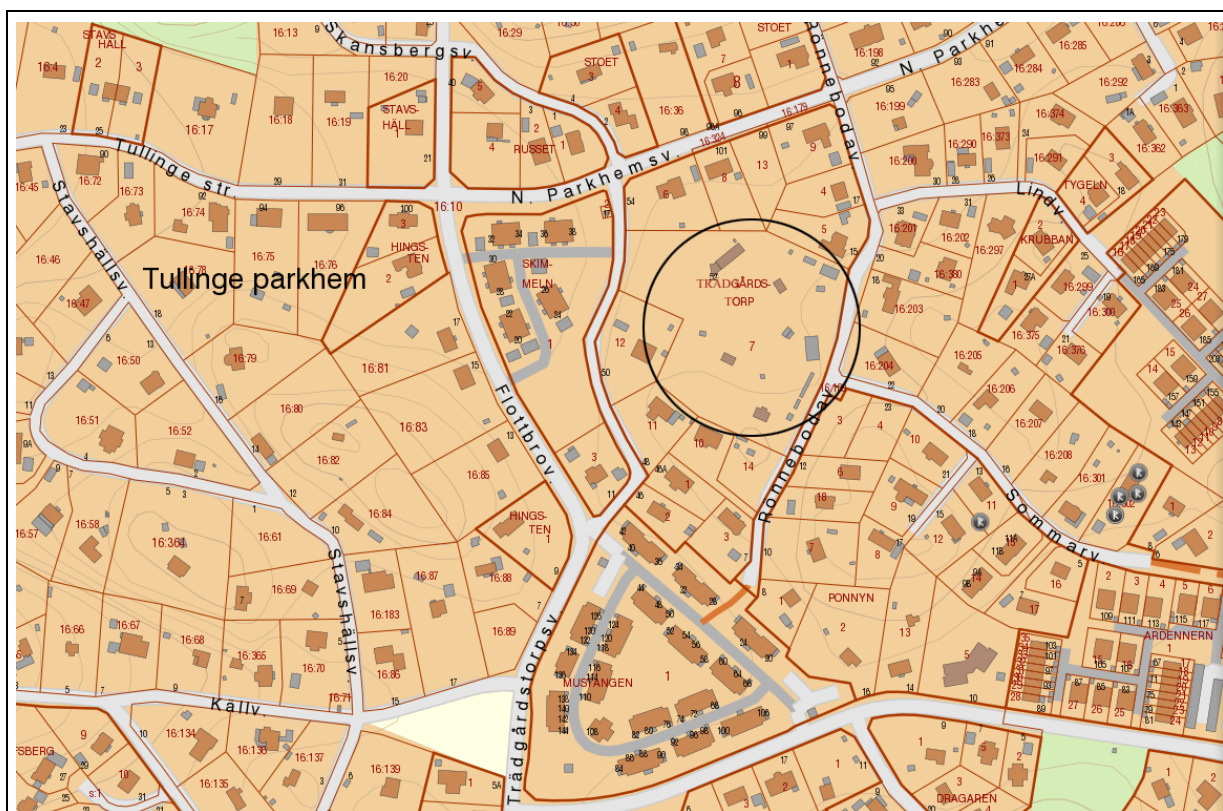
Trädgårdstorp ligger på en stor grön tomt och är en trevlig festplats med öppen karaktär. Området är välskött. Trädgårdstorpets och ett par av de andra husen, såsom paviljongen och båtsmanstorpets, har en fin äldre prägel, medan de andra byggnaderna utgör komplementerande bebyggelse på platsen.

2.1 BYGGNADSINVENTERING

2.1.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsinventeringen redovisar översiktligt vilka byggnader som finns inom hembygdsgrunden. Situationsplanen visar byggnadernas placering och orientering enligt väderstrecken med norr uppåt i bild. Benämningen av byggnaderna är desamma som allmänt brukas inom hembygdsföreningen. Byggnader ägda av föreningen men placerade utanför hembygdsgrunden redovisas i text och bild och om möjligt även i situationsplanen.

2.1.2 Situationsplan

Nr	Byggnad - funktion förr och nu	Foto
1	TRÄDGÅRDSTORPET Trädgårdstorp är från 1600-talet och var torp under Tullinge gård. Det står på sin ursprungliga plats och hyser en möblerad utställning.	

2	SMEDJAN Smedjan är uppbyggd av äldre material, efter 1700-talsmodell, på platsen 1971.	
3	LILLA LOGEN/LAGERBYGGNADEN Traditionellt lager med redskap för gårdens bruk.	
4	AXBÅSET Traditionellt oxbås.	

5	REDSKAPS- OCH VEDBODEN Redskapsbodar.	
6	GRÄSKLIPPARBODEN OCH BIBODEN/REDSKAPSBODEN Redskapsbodar.	
7	KAFFESTUGAN Kaffestuga.	

8	MUSEET Innan museet uppfördes 2002 fanns på platsen en stolplada som brändes ner.	
9	MARKNADSBODARNA Byggnaderna har funnits i omkring 25-30 år på platsen och är beställda från Dalarna.	
10	KORVKIOSKEN Liten korvkiosk som fungerar som försäljningskur vid festligheter på platsen.	

11	MOR ANNAS STUGA/HÖGBRINK Byggnaden är återuppförd och brädfodrad/panelad på platsen. Högbrink flyttades från Tumba och invigdes på sin nuvarande plats 1978. Byggnaden används som vävstuga, och för medlemsverksamhet.	
12	GULA PAVILJONGEN Paviljongen är flyttad från Södra folkparken i Stockholm, eller Västberga Folkpark som den också kallades. Parkbebyggelsen brann ner 1927.	
13	BÅTSMANSTORPET SLÄTTEN Båtsmanstorp är från omkring år 1680 och kommer från Tumba. Det invigdes på platsen 1970.	

14	LOGEN Godsmagasin från Tullinge järnvägsstation, används som samlings- och festlokal.	
15	JORDKÄLLAREN Traditionell jordkällare.	

2.2 BYGGNADSBESKRIVNING

2.2.1 Begrepp och definitioner

Byggnadsbeskrivningen är uppdelad under sju rubriker med syfte att ge kunskap om byggnadens olika delar med avseende på material, uppbyggnad och funktion för den följande skadeinventeringen.

<i>Plan</i>	beskriver byggnadens planlösning.
<i>Konstruktion</i>	omfattar byggnadens bärande delar såsom grund, stomme, bjälklag, takkonstruktion och murstock.
<i>Exteriör</i>	omfattar byggnadens utvändiga delar såsom tak, vindskivor, panel, fönster, dörrar, förstukvist med mera.
<i>Interiör</i>	omfattar byggnadens fast inredda delar såsom golv, tak, lister, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, tapeter, väggmåleri med mera.
<i>Installationer</i>	omfattar byggnadens fasta installationer såsom el, värme, vatten och avlopp men även säkerhetsinstallationer som brand- och inbrottsskydd.
<i>Klimat</i>	beskriver ventilationen i byggnaden samt dess eventuella klimatreglerande utrustning utöver värmesystemet.
<i>Tillgänglighet</i>	berättar om eventuella hinder för rörelsehindrade och synskadade att komma in i byggnaden.

2.2.2 Byggnad 1 Trädgårdstorp

	Beskrivning
Plan	Torpplan med två rum och råvind
Konstruktion	Kallmur, torpargrund med sandfyllning, liggtimmerkonstruktion, murstock, sadeltak
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, utskjutande knutskallar, enkupigt tegel, tegeltaknock, trävindskivor och vattbrädor, hänggranna på östsidan/entré, gröna fönsterluckor, vita fönsterbågar och karmar, gröna foder
Interiör	Målade listverk ovan fönster och kring dörrar, trägolv/skurgolv, trätak med synliga bjälkar, innertak på ryggås och sidoåsar, spis och rund järnkamin
Installationer	El
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trappa om två steg, ej handledare

2.2.3 Byggnad 2 Smedjan

	Beskrivning
Plan	Smedja med traditionell inredning
Konstruktion	Hörnstenar och kallmur, liggtimmerkonstruktion, sadeltak, murstock
Exteriör	Rödfärgat liggtimmer, utskjutande knutskallar, nymurad/putsad skorstenspipa, enkupigt tegel, tegeltaknock, trävindskivor och vattbrädor, igenspikade fönster, svart port
Interiör	Traditionell med murad tegelugn
Installationer	Elmotor till ässjan, el för belysning
Klimat	Tröskel över syllvarvet
Tillgänglighet	

2.2.4 Byggnad 3 Lilla logen/Lagerbyggnaden

	Beskrivning
Plan	Rektangulär
Konstruktion	Resvirke på regelverk, sadeltak
Exteriör	Rödfärgad locklistpanel av delvis okantat virke, korrugerad plåt som taktäckning, svarta portar, tvåluftsfönster baktill
Interiör	Vägg mot väster klädd med spånskivor, brädgolv, brädväggar, plåt direkt på takstolar
Installationer	El
Klimat	Ouppvärmt/självdreg
Tillgänglighet	Ok

2.2.5 Byggnad 4 Oxbåset

	Beskrivning
Plan	Traditionell
Konstruktion	Timmerkonstruktion
Exteriör	Ny taktäckning av tjär-/asfaltpapp
Interiör	-
Installationer	-
Klimat	Ute
Tillgänglighet	Ett steg

2.2.6 Byggnad 5 Redskaps- och vedbod

	Beskrivning
Plan	Två förråd, rektangulär plan
Konstruktion	Regelverk, pulpettak
Exteriör	Rödfärgade lapptäckesfasader av delvis okantat, delvis annat virke, brädstomme med regler, taktäckning av korrugerad plåt, trävindskebeslag, trävindsbrevor, svarta knutbrädor, svarta skjutportar
Interiör	Trägol, träinredning
Installationer	El
Klimat	Ouppvärmt/självdug
Tillgänglighet	Ok

2.2.7 Byggnad 6 Gräsklipparboden och Biboden/Redskapsboden

	Beskrivning
Plan	Enkla kvadratiske bodar
Konstruktion	Regelverk, sadeltak
Exteriör	På gräsklipparboden betonggrund, stående rödfärgade brädor mot regelverk, enkupigt tegel, plåttaknock, trävindsbrevor och vattbrädor, svarta knutbrädor, svarta portar På biboden/redskapsboden hörnstenar, liggande rödfärgade brädor på regelverk, tvåkupigt tegel, trätaknock samt vindsbrevor och vattbrädor, svarta knutbrädor, svarta portar
Interiör	Betonggol i gräsklipparboden, trägol i biboden/redskapsboden, ofärgad träinredning, enkla åsbrädor håller upp taket i gräsklipparboden, enkla takstolar håller upp taket i biboden/redskapsboden
Installationer	Nej
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trösklar

2.2.8 Byggnad 7 Kaffestugan

	Beskrivning
Plan	Kök och rum
Konstruktion	Hörnstenar, regelverk, sadeltak, pulpettak på förråd
Exteriör	Liggande brädpanel, tvåkupigt tegel, trätaknock, trävindsbrevor och vattbrädor, ny skorstenspipa, skjul mot söder med stående brädpanel och pulpettak med korrugerad plåttaktäckning, svarta knutbrädor, gröna fönsterluckor
Interiör	Vedspis/järnspis, höga bröstningar med pärlspontpanel, spånskivor i tak och övre väggpartier, linoleumgol, ingen åtkomst till innertak ochnock finns
Installationer	El
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trall och hög tröskel

2.2.9 Byggnad 8 Museet

	Beskrivning
Plan	Rektangulär utställningslada
Konstruktion	Pilotes/pelare, regelverk, sadeltak
Exteriör	Rödfärgad locklistpanel, tvåkupigt tegel, tegeltaknock, plåtvindskivor och trävindskivor, plåthängrännor och stuprör längs med de två långsidorna mot öster och väster, långsgående fönsteröppningar med två lufter placerade högt upp
Interiör	Synlig konstruktion, takstolar, ofärgad träinredning, trägolv
Installationer	El
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Ramp mot öster samt trappa om fyra steg mot söder

2.2.10 Byggnad 9 Marknadsbodarna

	Beskrivning
Plan	Rektangulär
Konstruktion	Pilotes/pelare, liggtimmerkonstruktion, sadeltak
Exteriör	Rödfärgade liggtimmerfasader, enkupigt tegel, tegeltaknock, plåtvindskivebeslag samt trävindskivor, svarta dörrfoder, utskjutande knutskallar
Interiör	Ryggås, bräddinnertak, synliga timmerväggar, trägolv
Installationer	El för belysning, el-radiatorer, infravärmerör
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trall, tröskel

2.2.11 Byggnad 10 Korvkiosken

	Beskrivning
Plan	Rektangulär
Konstruktion	Hörnsten, regelverk, sadeltak
Exteriör	Liggande rödfärgad rundad panel, trävindskivor, vattbräddor mot söder, plåtvindskivebeslag mot norr, tegeltaknock, svarta knutbräddor, luckor för försäljning
Interiör	Linoleummatta, skivväggar och tak
Installationer	Litet kök med el och kokplatta, el-radiatorer
Klimat	Ouppvärmt/underhållsvärme tillfälligtvis
Tillgänglighet	Tröskel

2.2.12 Byggnad 11 Mor Annas stuga/Högbrink

	Beskrivning
Plan	Stuga med inredd vind
Konstruktion	Kallmur, liggtimmerstomme, brädfodring, tillbyggd farstu, sadeltak, murstock
Exteriör	Rödfärgad locklistpanel, vita fönsterfoder, karmar och bågar, (omålade bågar i vindsvåningen), gröna fönsterluckor, fönsteröppningar med två lufter med tre rutor vardera, taktäckning av tvåkupigt tegel, tegeltaknock, plåtvindskivebeslag och trävindskivor, tegelskorstenspipa
Interiör	Kakelugn, träpanel, och pärlspont, kök med öppen spis samt modern köksinredning, brädgolv, takkonstruktion med åsar (av telestolpar som klätts in pga av tryckimpregneringen i virket)
Installationer	Luftvärmepump, el-radiatorer, el för belysning
Klimat	Ouppvärmt/underhållsvärme
Tillgänglighet	Trall om två steg, korta handledare

2.2.13 Byggnad 12 Gula paviljongen

	Beskrivning
Plan	Rombformad/kvadratisk liten paviljong med tälttak
Konstruktion	Hörnstenar, regelverk, tälttak
Exteriör	Gulmålad paviljong med stort pappklätt tälttak, vita snickeridetaler, skivklädda fönsteröppningar
Interiör	Inredning bevarad, men nedtagen, ljust grönt och gult måleri i snickeridetaler, samt vitmålat, träpanelinredning i tak och skåpinredning i bänkhöjd
Installationer	El
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Ett steg

2.2.14 Byggnad 13 Båtsmanstorpets Slätten

	Beskrivning
Plan	Torpplan med förstuga kök och kammare samt råvind ovan trappa
Konstruktion	Pilotes/pelare, liggtimmerkonstruktion, murstock, sadeltak,
Exteriör	Rödfärgade liggtimmerfasader, (renoverad halvsulad västsida, syll och delvis bål), trähänggränna mot norr, plåttaknock, trävindskivor och vattbrädor, gröna fönsterluckor och foder
Interiör	Nylerklinade väggar med ljusblått måleri, köksspis och kammarspis, brädgolv/skurgolv och brädtag med synliga bjälkar, ryggås och sidoåsar
Installationer	El för belysning
Klimat	Ouppvärmt
Tillgänglighet	Trall om två steg

2.2.15 Byggnad 14 Logen

	Beskrivning
Plan	Långsträckt byggnad med öppet entréplan samt inredd vind i mittpartiet
Konstruktion	Pilotes/pelare i grund samt cementsockel mot öster, regelverkskonstruktion, två verandadelar i gavlarna, sadeltak samt mindre sadeltak på verandapartierna
Exteriör	Rödfärgad fjällpanel, tvåkupigt tegel, tegeltaknock, plåtvindskivebeslag, trävindskivor, vita snickerier på verandapartier, svarta fönsterfoder, vita bågar och karmar
Interiör	Linoleummatta samt trägolv i stora salen, liggande träpanel i salen, takstolar, skivor i innertak, modernt kök, förvaring
Installationer	Luftvärmepump, larm, varm- och kallvatten, el
Klimat	Underhållsvärme
Tillgänglighet	Entrétrappor om två steg, ej handledare, dock verandaräcken

2.2.16 Byggnad 15 Jordkällaren

	Beskrivning
Plan	Jordkällare med ingång via dubbla dörrar
Konstruktion	Gjuten, valvkonstruktion, gräsbevuxen, någon gråsten
Exteriör	Stentrappa ner mot ingång, yttre och inre trädörrar
Interiör	Betong
Installationer	Nej
Klimat	Kallt
Tillgänglighet	Brant

3.1 SKADEINVENTERING OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG

3.1.1 Begrepp och definitioner

Skadeinventeringen är utförd genom okulär besiktning av Stockholms läns museum med hjälp av *Checklistan*. Inventeringen är översiktlig och baseras på byggnadernas tillstånd vid besiktningstillfället. Avsikten är att skadeinventeringen skall ge en god överblick av byggnadernas tillstånd vid inventeringstillfället samt fungera som referensmaterial vid föreningens framtida kontroller. Skador till följd av naturligt slitage kommer att uppstå med tiden och kan av den anledningen inte redovisas i inventeringen. Avsikten är dock att dessa skall upptäckas i föreningens fortsatta användning av detta program.

Åtgärdsförslagen är kortfattade och skall främst ses som direktiv, inte som kompletta underlag för åtgärd. Varje åtgärd måste föregås av en ordentlig undersökning och åtgärdsbeskrivning, annars är risken att dolda skador inte uppmärksammas. I åtgärdsbeskrivningen ska även material och metoder framgå så att dessa blir de bäst lämpade för den aktuella byggnaden. En del åtgärder bör ske i samarbete med en antikvarie. Mindre skador såsom spruckna glasrutor, enstaka saknade panelbrädor, löst sittande trappsteg och liknande kan dock åtgärdas enligt åtgärdsförslaget. För byggnadsdelar som bedöms ha en mer omfattande skadebild än vad som är möjligt att iakttä okulärt kan också ytterligare undersökningar föreslås.

Till skillnad från byggnadsbeskrivningens uppdelning av byggnaden i sju rubriker under kapitel 2.2.1, utgår skadeinventeringen från endast fyra. Under rubriken *Övrigt* ingår här *Installationer*, *Klimat* och *Tillgänglighet*. Byggnadsbeskrivningens *Plan* utelämnas då detta är en beskrivning av byggnadens planlösning och inte en byggnadsdel. Rubrikerna *Konstruktion*, *Exteriör* och *Interiör* motsvarar rubrikerna i byggnadsbeskrivningen. Skadeinventeringens rubriker motsvarar i stort check- och åtgärdslistornas rubriker.

<i>Byggnadsdel</i>	berättar vilken del av byggnaden som avses under respektive rubrik. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Kondition</i>	beskriver vilket skick aktuell byggnadsdel befinner sig i. Här redovisas såväl normalt slitage som direkta skador.
<i>Åtgärd</i>	berättar vilket ingrepp som är aktuellt för att åtgärda eventuell skada, alternativt normalt underhåll. Motsvarande begrepp finns både i check- och åtgärdslistan.
<i>Prioritet</i>	berättar hur angelägen åtgärden är. Motsvarande begrepp finns i åtgärdslistan.

Prioritet 1 avser akut åtgärd.

Prioritet 2 avser åtgärd inom 1-3 år.

Prioritet 3 avser åtgärd inom 3-5 år.

Prioritet Å avser återkommande årlig kontroll eller åtgärd.

3.1.2 Byggnad 1 Trädgårdstorp

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Läkt mot nordost	Svankar	Uppsikt	Å
Exteriör		Ok		
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.3 Byggnad 2 Smedjan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Taktäckningen	Barr, löv och mossor på tegelpannorna	Rensas	Å
	Tegelpannor på det södra takfallet	Nedersta varvet 1a och 2a raden från öster	Tegelpannor saknas, kompletteras med välliknande tegel	1
	Som ovan	3e varvet uppifrån, 10e raden från öster	Håligheter, trasigt tegel, kompletteras med välliknande tegel	1
	Sydsidan	Hög marknivå och sly	Rensa från väster på sydsidan där berg går i dagen för att undvika rötskador i timmerstomme	1-Å
	Syll och delvis bål på norrsidan	Sporer på vägg	Borstas och slmmas med rödfärg	2
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.4 Byggnad 3 Lilla logen/Lagerbyggnaden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Vattbräda mot norr	Mossbegrädd	Skrapas	1-2
	Taktäckningen	Barr, löv och mossor på tegelpannorna, grenöverhäng	Rensas, beskars	Å
	Östsidan	Redskap lutade mot fasaden drar upp väta mot väggen	Håll rent runt väggliv	Å
	Västsidan	Sporer på nederdel av fasad	Borsta och slamma fasad	2
	Östsidan	Hög marknivå vid entré	Håll nere sly runt huset	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.5 Byggnad 4 Oxbåset

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Stomme	Någon rötskada i golv	Uppsikt	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.6 Byggnad 5 Redskaps- och vedboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Längs väggliv runt huset	Sly	Håll rent kring fasaderna	Å
	Taktäckningen	Grenöverhäng	Beskär	Å
	Tak-konstruktionen västsidan	Svankar mot mitten	För bättre bärighet överväg att staga upp konstruktionen ytterligare invändigt mot mitten	1-2
	Västsidan	Sporer på nederdel av fasad	Borsta och slamma fasad	2
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.7 Byggnad 6 Gräsklipparboden och Biboden/Redskapsboden

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Båda bodarna takfallen	Grenverk över tak samt mossbeklädnad	Borsta takfallen, beskär träd	Å
	Gräsklipparboden västsidan	Sly	Håll rent kring fasader	Å
	Biboden sydsidan	Redskap mot vägg bidrar till fuktansamling	Som ovan	1-Å
	Takfotsbräda västra takfallet	Rötskadad mot mitten	Byts ut	1-2
	Biboden tegelpannor västra takfallet	4e samt 6e – 8e raden, översta varvet från norr	Tegelpannor i oordning samt trasiga, läggs tillrätta samt kompletteras med välliknande tegel	1
Interiör	Biboden innertak	Läckage mot nordost	Se över taktäckningen	1
Övrigt		-		

3.1.8 Byggnad 7 Kaffestugan

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Taktäckningen mot öster, södra takfallet samt mot väster, norra takfallet	Mossbegräddad på teglet	Rensas	1-Å
	Marknivå runt huset	Sly och hög marknivå	Håll nere och borta växter från fasaden	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.9 Byggnad 8 Museet

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Stuprör	Lövfyllda	Rensas	Å
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.10 Byggnad 9 Marknadsbodarna

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Taknock	Tvånockpannor mot mitten trasiga	Kompletteras med vällickande	1
	Taktäckningen mot väster	Mossbeklädnad	Rensas	1-Å
	Tegelpannor västra takfallet	Nedersta varvet, 34e raden från norr	Trasig, ersätts med vällickande	1
	Som ovan	Nedersta varvet, mellan 41a – 42a raden från norr	Skarv i oordning, läggs tillrätta	1
	Tegelpannor östra takfallet	Översta varvet, 5e raden från norr	Trasig, ersätts med vällickande	1
	Lilla fristående boden i söder västsidan	Sporer på vägg	Fasader slammade sedermera	2-3
	Som ovan	Takfotsbjälke (telestolpe) svankar mot mitten	Överväg att byta ut bjälken, mot icke tryckimpregnerat virke	2-3
	Lilla fristående boden i söder, taktäckningen	Mossbeklädnad på teglet samt på vattbrädor mot söder	Rensas	1-Å
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.11 Byggnad 10 Korvkiosken

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Taktäckningen	mossbeklädnad	Rensas	1-Å
	Trävattbrädorna mot söder	Som ovan	Som ovan	1-Å
	Tegelpannor, västra takfallet	Nedersta varvet, 1a resp. 11e raden från söder	Trasigt tegel, byts ut mot välliknande	1
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.12 Byggnad 11 Mor Annas stuga/Högbrink

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Farstutaket	Mossbeklätt, grenöverhäng	Borstas, träd beskärs	1-Å
	Fasader	Sporer på väggliv nedtill	Fasader slammade sedermera	2-3
	Takfall, söder	Någon mossbeklädnad	Borstas	1-Å
	Entrédörr	Utslagna rutor	Ersätt med hållbart material för att förhoppningsvis undgå fortsatt skadegörelse	1-2
Interiör	Entrétröskel	Rötskadad	Byt överstycke	1-2
Övrigt		-		

3.1.13 Byggnad 12 Gula paviljongen

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion	Paviljongen	Originalskick	Restaureras	2-3
Exteriör	Snickerier	Avskavd färg	Skrapas och målas med linoljefärger	2-3
	Plåttaket	Naturligt slitage	Färgas in	2-3
	Undertak utvändigt	Avskavd färg	Skrapas och målas med linoljefärger	2-3
Interiör	Fyllnadsmaterial	Gullfiber	Avlägsnas	2-3
Övrigt		-		

3.1.14 Byggnad 13

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Vattbrädor mot söder	Mossbeklädda	Rensas	1-Å
	Timmer på östfasaden	Något rötskadat timmer mitt på vägg pga av utskjutande hyllavsats	Alternativt hugga bort något på skadad stock för bättre lutning och avrinning och slamma med rödfärg	2-3
	Grenverk	Överhäng mot sydost	Beskärs	1-Å
Interiör	Innertak vind	Möjligen något angrepp av envis trägnagare	Behandla med balsamterpentin om aktivitet upptäcks	1-Å
Övrigt		-		

3.1.15 Byggnad 14 Logen

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör	Lilla taket mot öster	Läckage i skarv mellan tegeltäckningarna på det norra takfallet	Falsa till plåten under det skurna teglet så att inte vatten finner sin väg in under taktäckningen	1
	Som ovan	Mossbeklädnad	Rensas	Å
	Som ovan	Läckage vid ventilationshuven mot söder	Ventilationshuvens plåt skjuts upp under tegel	1
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.1.16 Byggnad 15 Jordkällaren

	Byggnadsdel	Kondition	Åtgärd	Prioritet
Konstruktion		Ok		
Exteriör		Ok		
Interiör		Ok		
Övrigt		-		

3.2 GENOMFÖRANDE

3.2.1 Checklista

Checklistan skall användas för att få en god överblick över respektive byggnads skick och behov av åtgärder. Kontrollen bör genomföras en gång per år.

Checklistan är uppdelad i ett antal rubriker. Varje byggnad redovisas separat, och på samma sätt som i skadeinventeringen kontrolleras byggnadens delar utifrån *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt*. *Byggnadsdel* berättar vilken del av byggnaden som skall kontrolleras. *Åtgärd* beskriver vilken typ av kontroll som skall göras. När kontrollen är utförd noteras detta med datum och signatur under *Kontroll utförd* och *Ansvarig kontrollant*.

Användningen av checklistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med vid kontrollen. Efter att respektive byggnad kontrollerats noteras detta i checklistan och signeras. Om kontrollen medför upptäckten av en skada som kräver åtgärd, noteras detta i *Åtgärdslistan*. Likaså noteras slitage som bedöms kräva normalt underhåll i åtgärdslistan. Underhållsåtgärderna skall inte noteras som akuta utan istället vara underlag för planering av framtida insatser. Detta förklaras närmare under följande rubrik, 3.2.2 *Åtgärdslista*.

Checklistan och skadeinventeringen följer till största del samma upplägg. Rubrikerna *Byggnadsdel* och *Åtgärd* svarar mot varandra men inte *Kondition* och *Prioritet* som saknas i checklistan. Under dessa rubriker redovisas byggnadsdelens skick vid inventeringstillfället, vilket ligger till grund för åtgärder och prioritet och redovisas därför inte ytterligare i checklistan. Även indelningen av byggnaden i *Konstruktion*, *Exteriör*, *Interiör* och *Övrigt* följer skadeinventeringen. I checklistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

3.2.2 Åtgärdslista

Åtgärdslistan skall användas för att planera och genomföra åtgärder. De behov som upptäcks vid kontrollen enligt checklistan noteras på åtgärdslistan för att ge en bild av arbetets omfattning. På åtgärdslistan noteras såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. Under rubriken *Prioritet* anges om åtgärder skall vidtas akut, inom 1-3 år eller 3-5 år. Åtgärden kan även vara årligen återkommande och markeras då med ett Å.

Åtgärdslistan är, liksom checklistan, uppdelad i ett antal rubriker. Till skillnad från checklistan sammanfattas hela byggnaden under en lista för respektive byggnad. Den del som är aktuell för åtgärd noteras under *Byggnadsdel*. *Skada eller underhållsbehov* beskriver vad som skall åtgärdas. *Skadan noterad* berättar när noteringen gjordes. *Skadan noterad av* berättar vem som noterat skadan eller behovet. *Prioritet* beskriver inom vilken tid åtgärden skall utföras. *Myndighetskontakt* berättar om kontakt med berörd myndighet tagits för tillståndspliktiga åtgärder. *Föreslagen åtgärd* beskriver hur arbetet skall göras. *Åtgärd utförd av* berättar vem som gjort arbetet. *Slutbesiktning* berättar när arbetet avslutades. *Åtgärd besiktigad av länsmuseum* berättar om och när Stockholms läns museum besiktigat utfört arbete. I åtgärdslistan finns en sammanfattning av de begrepp som används.

Användningen av åtgärdslistan sker enklast genom att hela underhålls- och åtgärdsprogrammet tas med i arbetet. Skador och underhållsbehov som upptäcks vid kontroll enligt *Checklistan* noteras då direkt på åtgärdslistan. Handlar det om underhållsåtgärder skall dessa ej noteras som akuta. Endast skador bedöms kräva akuta åtgärder, vilka givetvis kan

innefatta långt gånget eftersatt underhåll. Underhållsåtgärder anges istället med den tid inom vilken åtgärden skall vidtas, det vill säga prioritet 2 eller 3. I listan anges vilken byggnadsdel som avses samt när noteringen gjordes, därefter skall åtgärder planeras och utföras innan de slutligen besiktigas och stryks från listan. Detta gäller såväl akuta behov som normala underhållsåtgärder. *Kom ihåg att det är viktigt att berörda myndigheter kontaktas vid åtgärder som kräver tillstånd!*

Beskrivningen av *Skada eller underhållsbehov* samt *Föreslagen åtgärd* skall hållas kort och summarisk, mer utförlig beskrivning görs i projekteringen och dokumentationen av arbetet.

Åtgärdslistans upplägg är avsett att skapa en tydlig historik över utförda och ännu ej utförda åtgärder vilket gör det möjligt att se vad som gjorts eller skall göras, när det gjordes och av vem. Använda listor skall således sitta kvar i pärmen för att fungera som referensmaterial. Kopior av ifyllda åtgärdslistor skall efter avslutade arbeten skickas till Stockholms läns museum, Stockholms läns hembygdsförbund, aktuell kommun samt Länsstyrelsen i Stockholm.

Kom ihåg att fotodokumentera byggnadsdelen såväl innan som under och efter utförda arbeten!

3.2.3 Check- och åtgärdslistornas tillämpning

Listorna är skapade för att fungera som ett verktyg i underhållet av hembygdsgårdens byggnader. Genom att rutinmässigt gå igenom checklistans poster erhålls en god överblick över behoven av åtgärder, vilket möjliggör planering av arbetet i god tid. Dessutom undanröjs potentiella problem som en konsekvens av eftersatta underhållsåtgärder genom rensning av hängrännor, nedklippning av gräs och sly med mera. Listorna är också avsedda att fungera som dokumentation av utförda arbeten, något som gör att uppföljningen blir enkel och oberoende av vem som för tillfället är ansvarig för hembygdsgårdens skötsel.

Ambitionsnivån på arbetet med underhålls- och åtgärdsprogrammet bör vara hög, men utan krav på professionell kunskap. Det viktiga är att upptäcka och notera skador och behov för att undvika framtida problem. Formuleringarna i åtgärdslistan skall hållas korta och direkta. Utförligare beskrivningar görs av fackmän i nästa steg då arbetsinsatserna skall projekteras.

3.3 UTFÖRANDE AV ÅTGÄRD

3.3.1 Rådgivning

Stockholms läns museum har som uppdrag att regionalt verka som rådgivande instans i frågor kring byggnadsvård. Rådgivningen är kostnadsfri vid ett första besök på museet men kan även göras per telefon beroende på omfattning. Detta är en möjlighet som väl bör utnyttjas i hembygdsföreningens arbete med underhållet av sina byggnader. I samband med utökade undersökningar av skador och behov enligt åtgärdslistan bör länsmuseum kontaktas för rådgivning. Museet kan även bidra med namn på företag med erfarenhet av kulturhistoriskt intressant bebyggelse då arbete skall utföras. Generellt bör länsmuseum ses som en tillgång och naturlig samarbetspartner i underhållsarbetet, med god inblick i allt från gårdens historik, lämpliga åtgärder och hantverkare till bidragsmöjligheter och lagstiftning.

Adress: Stockholms läns museum, Järnvägsgatan 25, 131 54 Nacka
Telefon: 08-586 194 00
Hemsida: www.stockholmslansmuseum.se

3.3.2 Projektering

Detta underhålls- och åtgärdsprogram är till för att på ett tidigt stadium upptäcka behovet av nödvändiga insatser. Avsikten är att arbetet ska kunna planeras i god tid för att säkra finansiering och ett tillfredställande resultat. God framförhållning krävs också då vissa arbeten är bygglovpliktiga, vilket innebär att kommunen måste kontaktas. Det samma gäller om byggnaden är byggnadsminnesförklarad, då måste tillstånd sökas hos länsstyrelsen. Vid åtgärdernas utförande måste lämplig fackkunskap anlitas för en komplett åtgärdsbeskrivning. Detta måste ske då synbara mindre skador kan dölja större och allvarigare skador som inte kan upptäckas utan mer omfattande undersökningar.

Stockholms läns museum har ett stort kontaktnät med hantverkare runt om i länet. Hembygdsföreningen bör alltid begära in referensobjekt från hantverkare som kontaktas för kommande arbeten. Det kan vara lämpligt att låta fler än en firma bedöma och beräkna de kommande arbetena eftersom olika firmor kan bedöma åtgärderna på skilda sätt. Av den anledningen kan även slutsumman variera. Det är viktigt att se på de beräknade arbetenas omfattning, tid, material och metoder, och väga in detta i slutsumman.

God byggnadsvård präglas av långsiktigt tänkande, rätt metoder och material samt respekt för byggnadens värden och historien den berättar. Tänk på att vissa arbeten, exempelvis fönsterrenovering, omläggning av spåntak, murningsarbeten och målning, ofta är av stort intresse för allmänheten. Utnyttja dessa tillfällen för att arrangera workshops där deltagarna får lära sig hantverket samtidigt som de gör en insats för hembygdsföreningen. Likaså kan det vara en möjlighet att hålla öppet hus där såväl hembygdsgården som hantverket visas.

3.3.3 Finansiering

Generellt bör alla arbeten föregås av en väl underbyggd kostnadsberäkning. Större arbeten kräver kanske även att bidrag söks samt att flera entreprenörer tillfrågas. För att möjliggöra eventuell finansiering från någon stiftelse, kommunen, länsstyrelsen, staten eller EU måste kostnadsberäkningen och planeringen av arbetet göras med god framförhållning. Viktigt i dessa sammanhang är att samtliga kostnader tas med i beräkningen; etableringskostnader,

resor, eventuella traktamenten, städning, el, vatten, eventuella tilläggsarbeten med mera. Kom ihåg att som uppdragsgivare är hembygdsföreningen skyldig att kontrollera att det aktuella företaget innehar F-skattsedel. När beslut har fattats om vilket företag som skall utföra arbetet skall betalningsvillkoren tydligt framgå.

Stiftelser

Medel avsedda för kultur finns att söka från olika stiftelser. Stiftelsernas tillgångar och regelverk styr storleken på de medel som går att söka, vilket innebär skiftande möjligheter till utdelning. Stiftelsernas regelverk styr även vad som går att söka medel för, vilket medför att endast vissa kan bli aktuella för hembygdsföreningen. Information om vilka stiftelser som finns samt vilka regler som gäller fås hos länsstyrelsen, telefon 08-785 40 00, eller på internet www.stiftelser.lst.se. Även Sveriges hembygdsförbund har uppgifter om stiftelser med möjlighet för hembygdsföreningen att söka medel från. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på stiftelse.

Kommunala bidrag

Det finns inget gemensamt regelverk för hur bidrag till kommunernas föreningar skall fördelas, detta ansvar ligger på respektive kommun och ser därför olika ut. Bidragen är dock begränsade och delas oftast med övriga föreningar inom exempelvis idrotten. Uppdelningen av bidragen ser olika ut inom respektive kommun, men generellt prioriteras de löpande utgifterna såsom hyror, uppvärmning, underhåll, försäkringar, arrende, sophämtning, snöröjning, vaktmästeri etc. Bidrag till kostnadskrävande investeringar finns men dessa är starkt knutna till den ekonomiska situationen. För att få svar på rådande förutsättningar bör aktuell kommun kontaktas. Datum för sista ansökningsdag skiftar beroende på typ av bidrag.

Statliga bidrag

Länsstyrelsen har bland annat som uppgift att fördela medel för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Dessa medel utgår från Riksantikvarieämbetet på central nivå och fördelas på landets länsstyrelser efter äskande baserat på länets totala behov. Således konkurrerar hembygdsföreningen med privata fastighetsägare och föreningar över hela länet. Arbetet sköts av länsstyrelsens kulturmiljöenhet, som även ger information om förutsättningar och ansökan. Ansökan för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan lämnas in under hela året. Länsstyrelsen har även som uppgift att fördela landsbygdstöd till områden utanför landets tätorter. Detta stöd är uppdelat på flera olika områden, avsedda att stödja odlingslandskapet såväl som landsbygdens övriga miljöer, vilket kan vara till gagn för hembygdsföreningen. Information fås hos länsstyrelsen.

Via Boverket är det möjligt att söka statliga medel för ickestatliga kulturlokaler och allmänna samlingslokaler. Dessa bidrag riktar sig mot standardhöjande reparationer, om- och nybyggnad, handikappanpassning med mera. Staten avsätter varje år en summa för ändamålet och ansökan skall lämnas in senast i september eller december beroende på bidrag. Mer information kan fås hos Boverket, telefon 0455-35 30 00, eller på internet www.boverket.se.

EU-medel

Olika program inom EU medför ekonomiska bidragsmöjligheter för hembygdsföreningen. Ansökan och kraven för att medel skall erhållas är dessvärre ofta omfattande vilket gör denna möjlighet betydligt mer komplicerad än övriga. Satsningarna är fleråriga och ger möjlighet till stora projekt som löper över 1-3 år. Information kan fås hos kommunens EU-samordnare eller länsstyrelsen. Datum för sista ansökan skiftar beroende på program.